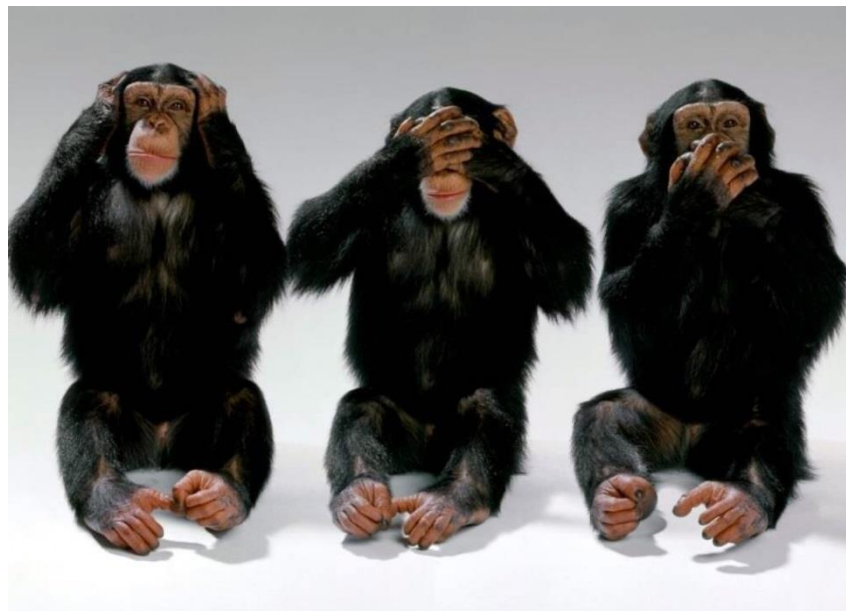

KOMUNIKACIJA

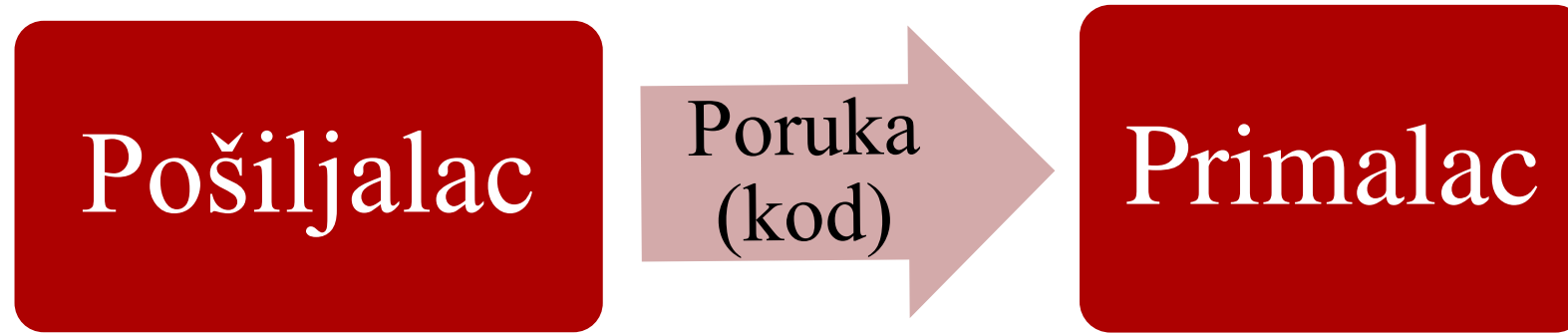

Socijalna psihologija, 17. maj 2024.

Komunikacija

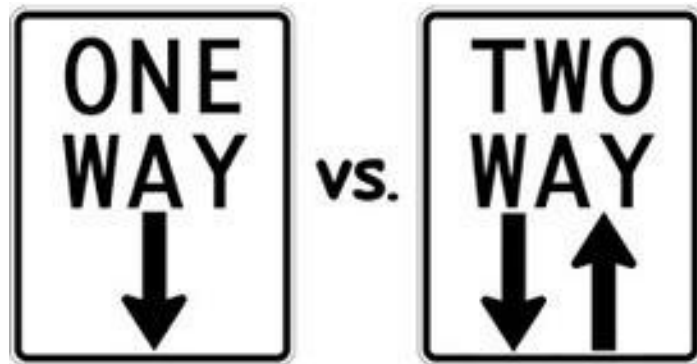
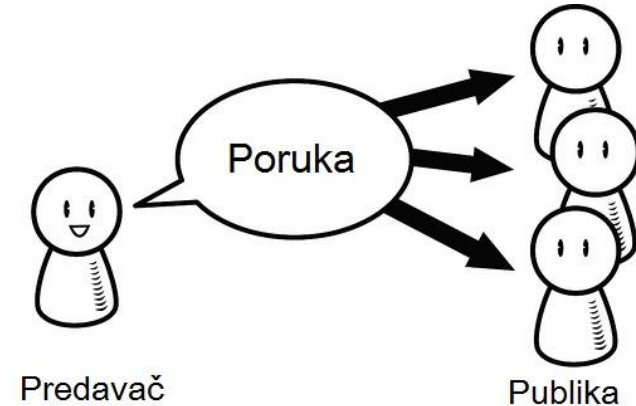
- Komunikacija je prenošenje značenja
- Model komunikacije kao kodiranja-dekodiranja

- Preduslovi za postojanje komunikacije:
    - Pošiljalac – osoba koja šalje poruku
    - Primalac – osoba koja prima poruku
    - Postojanje zajedničkog koda
-

Komunikacija

- Da li su sledeći procesi komunikacija:
  - Čitanje knjige ili novina?
  - Čitanje pisma koje nam je neko poslao?
  - Gledanje televizije? Slušanje radija?

Jednosmerna i dvosmerna komunikacija

- I jednosmerna komunikacija je komunikacija! Dovoljan je uslov da primalac poruke može da dekodira poruku (poseduje zajednički kod)

Verbalna komunikacija

- Šta je lingvistička, a šta verbalna komunikacija?
  - Da li je pisana komunikacija verbalna?
  - A šta je sa slikovnim pismima? Da li je i to verbalna komunikacija?
  - A gestovni govor?
- Verbalna komunikacija je **govorna (usmena)**
- Svaki oblik komunikacije koji je baziran na jeziku je **lingvistička komunikacija** (pisana, gestovni govor, Brajeva azbuka i sl.)
- Jezik je simbolički sistem

Pogledajte kako izgleda „pričiji“ jezik u Turskoj:

<https://www.youtube.com/watch?v=6CYhRsU4F34>

<https://www.youtube.com/watch?v=l117wfB0g3o>

Da li je ovo lingvistička i da li je verbalna komunikacija?

隸隸
書書

Kinesko pismo je
slikovno

شركة لينوتيب - بول مدى أهمية
أشكال الحروف العربية منذ إدخال
التصوير في العالم العربي وذلك

Arapsko pismo je
slogovno

Gestovni govor

Verbalna komunikacija

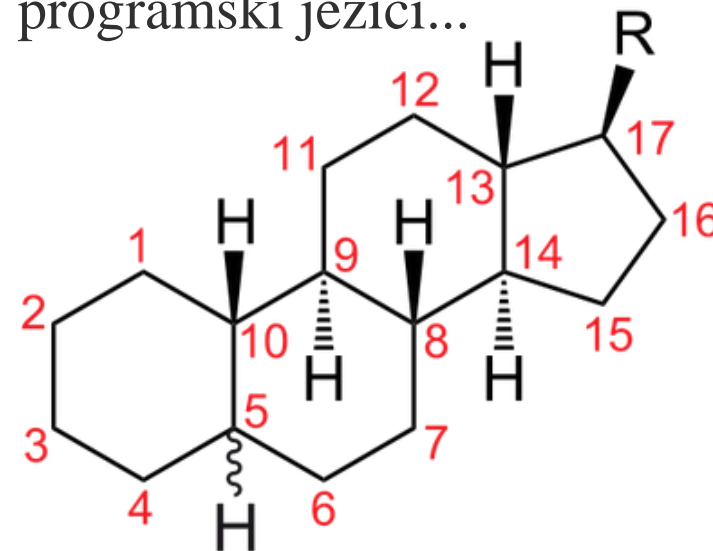
- Da li postoje i neke druge stvari (osim poruke koju pošiljalac šalje) koje saznajemo iz verbalne i/ili lingvističke komunikacije?
  - Identitetski markeri:
    - pol govornika (Bila sam.../Bio sam...)
    - odnos među sagovornicima (npr. persiranje),
    - obrazovanje (npr. korišćenje „prostih“ izraza)
    - Etničko ili drugo poreklo (korišćenje specifičnih reči)
  - Mi verbalnom i lingvističkom komunikacijom ne prenosimo samo željenu poruku nego i neka značenja vezana za naš identitet!
-

Simbolička komunikacija

- Jezik je simbolički sistem
- Osim lingvističke komunikacije, koje druge oblike simboličke komunikacije poznajete?
- Simboli tj. simbolički sistemi su, pored jezika, i saobraćajni znaci, matematički simboli i brojevi, oznake hemijskih elemenata i jedinjenja, programski jezici...

x_a	x^b	x_a^b	$\bar{x}$	$\tilde{x}$	$\frac{a}{b}$	$\sqrt{x}$	$\sqrt[n]{x}$	$\bigcap_a$	$\bigcup_a$
$\prod_a^b$	$\prod_a^b$	$()$	$[]$	$\{ \}$	$ $	$\int_a^b$	$\oint_a^b$	$\sum_a^b$	$\lim_{a \rightarrow b}$

Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija bazirana na znakovima i simbolima koji ne pripadaju nekom jeziku

- 1. Prozodijska komunikacija**
  - 2. Paralingvistička komunikacija**
  - 3. Kinezička komunikacija**
  - 4. Proksemička komunikacija**
  - 5. Haptička komunikacija**
  - 6. Olfaktorna komunikacija**
  - 7. Temporalna komunikacija**
  - 8. Materijalna komunikacija
(komunikacija artefaktima)**
-

Prozodička komunikacija

- **Prozodički znaci** – sve ono što nas informiše o *smislu* rečenice, a nije sama reč
    - gde počinje i završava rečenica, šta je akcentovano, šta je subjekat, a šta objekat...
  - **Kako** je nešto izrečeno: visina, naglašavanje, intonacija, ritam, pauze u govoru...
  - Određuju **značenje** onoga što je izrečeno!
  - Kako se prozodijski aspekti govora označavaju u pisanoj komunikaciji?
    - Akcentski znaci, interpunkcija
-

Prozodička komunikacija

- Da li je rečenica pitanje, izjava, naredba ili nešto drugo?
- Kako shvatimo značenje homonimnih reči?
- Kako znamo da je nešto izrečeno sa ironijom, sarkazmom...?
- Socijalni i psihološki nivo poruke
- Zašto nam je teško da razumemo npr. kineza koji priča engleski?

Marko vozi bicikl

Paralingvistička komunikacija

- Elementi govora koji nisu vezani za gramatičku strukturu verbalnog iskaza, **ne utiču na smisao iskaza**
- Isto se tiče toga *kako* je nešto izrečeno: visina, naglašavanje, intonacija, ritam, pauze u govoru... ali je **funkcija** drugačija nego kod prozodija!
- **Funkcija:** pruža dodatne informacije o pošiljaocu poruke (npr. raspoloženje, poreklo, ličnost...)
- Primeri:
  - Emocionalni ton – npr. brzina i intenzitet govora govore da li smo uzbuđeni
  - Naglasak – odakle je osoba?
  - Omaške u govoru – uzbuđenje? neobrazovanost? anksioznost?
  - Zamuckivanje, glasovi poput: aaaa... hmmmm... mhmm..

Naša impresija o nekoj osobi može zavisi od paralingvističkih znaka:

<https://www.youtube.com/watch?v=wUtFwIXsIZM>

Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija bazirana na znakovima i simbolima koji ne pripadaju nekom jeziku

1. Prozodijska komunikacija
  2. Paralingvistička komunikacija
  3. **Kinezička komunikacija**
  4. Proksemička komunikacija
  5. Haptička komunikacija
  6. Olfaktorna komunikacija
  7. Temporalna komunikacija
  8. Materijalna komunikacija
(komunikacija artefaktima)
-

Kinezička komunikacija

- Pokreti različitih delova tela
  - U kinezičku komunikaciju spadaju:
    - a) Facijalna ekspresija (izraz lica)
    - b) Gestovi
    - c) Pogled
    - d) Držanje i orijentacija tela
-

Facijalna ekspresija

- Ekmanova istraživanja tačnosti opažanja emocija:
  - 1967. i 1968. istraživanja u plemenu sa Papua Nove Gvineje koje nikada nije imalo dodir sa zapadnom civilizacijom
  - Istraživanja kodiranja i dekodiranja emocija putem facijalnih ekspresija

(a) show me what your face would look like if you were about to fight.

(b) show me what your face would look like if you learned your child had died.

(c) show me what your face would look like if you met friends.

Ekman na Papua Novoj Gvineji
(1967)

1. Kako biste izgledali da treba da se borite?
2. Kako biste izgledali da ste upravo saznali da vam je dete umrlo?
3. Kako biste izgledali da ste upravo sreli prijatelja?

Facijalna ekspresija

- Ekmanova istraživanja tačnosti opažanja emocija:
  - Šest osnovnih emocija se ocenjuju sa visokom tačnošću u svim kulturama: sreća, strah, tuga, iznenađenje, bes (gnev) i gađenje
  - Potvrdio pretpostavke Darvina o tome da su neke osnovne emocije univezalne
  - Na osnovu čega tačno Ekman može da izvede zaključke o univerzalnosti navedenih facijalnih ekspresija?
- Koji delovi lica prenose najviše neverbalnih informacija?

Gestovi

- Gestovi – pokreti delova tela – se dele u tri grupe:
    - **Adaptori** – pokreti delova tela koji nisu povezani sa sadržajem komunikacije (npr. dobivanje prstima, dodirivanje lica i sl)
      - Nekada se čak i ne smatraju gestovima
    - **Amblemi** – gestovi u užem smislu – simbolički gestovi sa jasnim značenjem koje je kulturno specifično
      - Ne moraju nužno pratiti govor – mogu ga i zameniti jer imaju jasno verbalno značenje
    - **Ilustratori** – konverzacioni gestovi, prate govor i ne postoje nezavisno od njega; prate smisao izgovorenog.
      - Npr. mahanje rukama dok se govori, crtanje predmeta u vazduhu, gestikulacija dok pričamo telefonom
-

Gestovi

- Amblemi – pokreti pojedinih delova tela koji mogu biti svesni i nesvesni, a **kulturno su određeni** (i specifični)
- Nekada se u literaturi pod „gestovima“ podrazumevaju samo amblemi

- Primer gestova u Italiji:

<https://www.youtube.com/watch?v=8hAOxsTpVY>

- Kako učimo gestove?

Kako biste nekome rukama pokazali:

- Stani!
- Smiri se
- Molim te
- Dođi ovamo
- OK
- Odlično
- Molim vas, račun!
- Ne čujem te
- Da / Ne

Gestovi

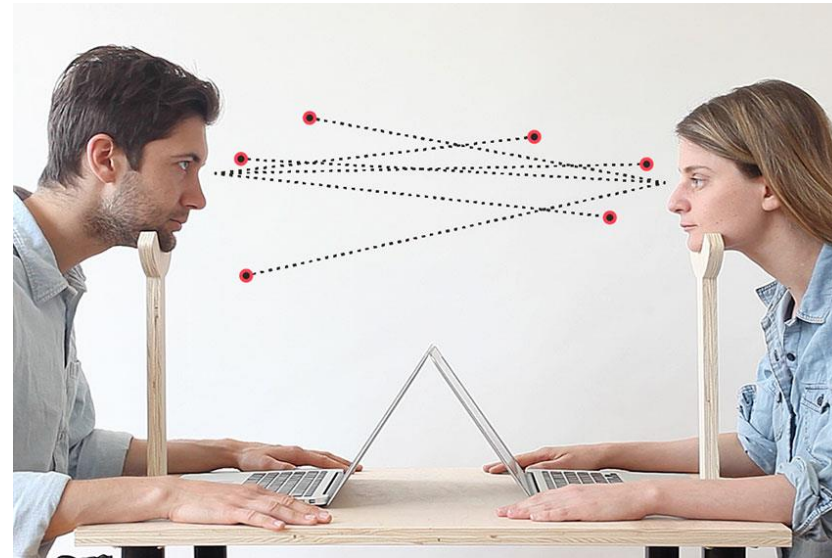
- Amblemi – pokreti pojedinih delova tela koji mogu biti svesni i nesvesni, a **kulturno su određeni** (i specifični)
- Nekada se u literaturi pod „gestovima“ podrazumevaju samo amblemi

Kako biste nekome rukama pokazali:

- Stani!
- Smiri se
- Molim te
- Dođi ovamo
- OK
- Odlično
- Molim vas, račun!
- Ne čujem te
- Da / Ne

Pogled

- Funkcije pogleda mogu biti:
  - komuniciranje **odnosa** (emocija, zainteresovanosti) sa sagovornikom
  - uspostavljanje odnosa **moći i dominacije** između komunikatora,
  - **regulisanje komunikacije** (tranzicija u komunikaciji)

Pogled: tranzicije u komunikaciji

- u istraživanjima (Kendon, 1967) su praćeni trajanje pogleda, broj pogleda i prosečna dužina pogleda – bilo za jednosmerno gledanje ili kontakt očima
  - **Nalazi pokazuju:**
    - Pogledi su sinhronizovani sa govorom
    - Ljudi duže gledaju sagovornika dok govori, nego dok sami govore
    - Kontakt očima obično traje veoma kratko, po pravilu je kraći od jednosmernog gledanja
    - Kada su u pitanju tranzicije u komunikaciji, govornik obično pogleda u sagovornika pri kraju svog izlaganja – time daje na znanje da završava i traži reakciju druge strane
-

Pogled

- **Koji faktori utiču na dužinu pogleda i kontakta očima?**
    - **intimnost teme**
      - intimnija tema - manje pogleda
    - **fizička blizina**
      - što je osoba bliže, to je manje pogleda
    - **bliskost**
      - više pogleda sa izuzetno bliskim osobama
      - kod osoba između kojih nema bliskosti duži pogled može značiti pretnju (uspostavljanje dominacije i sl)
    - **osobine ličnosti sagovornika**
      - dominacija, socijalna anksioznost...
-

Držanje i orijentacija tela

- Držanje tela govori o opuštenosti osobe, (ne)naklonosti prema sagovorniku...
- Orijentacija tela može da govori o međusobnom odnosu dve osobe

Šta govore položaji tela ovih osoba o njihovom odnosu?

Držanje i orijentacija tela

- Držanje tela (i pogled) kao odraz moći

Predsednik SAD Lndon Johnson i Senator Richard Russell

Držanje i orijentacija tela

- Držanje tela kao odraz moći

Poze koje odražavaju visoku moć

Poze koje odražavaju nisku moć

Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija bazirana na znakovima i simbolima koji ne pripadaju nekom jeziku

1. Prozodijska komunikacija
  2. Paralingvistička komunikacija
  3. Kinezička komunikacija
  4. **Proksemička komunikacija**
  5. Haptička komunikacija
  6. Olfaktorna komunikacija
  7. Temporalna komunikacija
  8. Materijalna komunikacija
(komunikacija artefaktima)
-

Proksemička komunikacija

- Subjektivni doživljaj prostora oko nas koji utiče na interpersonalno ponašanje
  - U proksemičke znake spadaju:
    - Fizička blizina
    - Raspored u prostoru
    - Teritorijalno ponašanje
-

Fizička blizina

Hall razlikuje 4 distance u personalnom prostoru koje utiču na **ponašanje** i, kada se druga osoba nađe u tom prostoru, izražavaju **karakteristike odnosa** sa tom osobom

1. Intimni prostor - 15-50cm

- blizak i prislan odnos između osoba
- ispod 15cm je prostor neposrednog telesnog dodira (npr. zagrljaj...)

2. Lični prostor – 50-100cm

- udaljenost u komunikaciji između osoba koje se dobro poznaju

3. Socijalni prostor – 1–3,5m

- distanca između osoba koje se slabo poznaju, kontakt između osoba koje ostvaruju formalnu ili poslovnu komunikaciju

4. Javni prostor – preko 4m

- javni govori, grupna okupljanja
-

JAVNI PROSTOR

SOCIJALNI PROSTOR

LIČNI
PROSTOR

INTIMNI

(0.

Fizička blizina

- Razlike između osoba u doživljaju ličnog prostora
  - Introverti obično imaju veće distance
- Kulturološke razlike u doživljaju ličnog prostora
- Kako ljudi reaguju na povredu ličnog (personalnog) prostora?
  - Nelagodnost, uznemirenost
  - Pokušavaju da se vrate na prijatnu distancu (npr. korak unazad)
  - Kompenzatorne aktivnosti

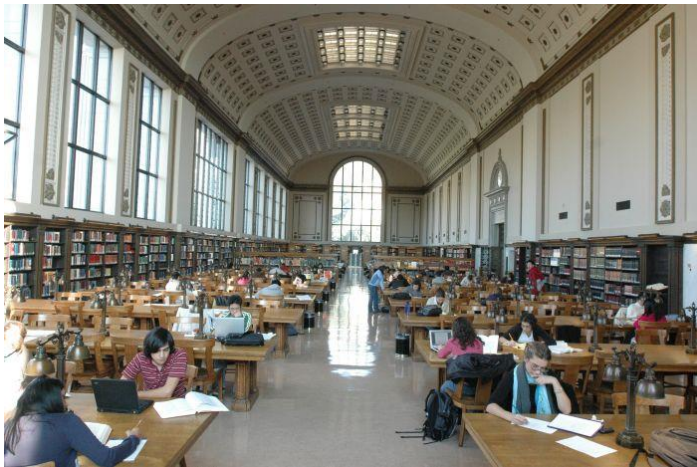

Model intimnosti (Argyle & Dean, 1965)

- Ovaj model se originalno odnosio na kontakt očima, ali se pokazalo da je relevantan i za ostale vrste neverbalnog ponašanja
  - **Argyle & Dean (1965):**
    - Kontakt očima igra važnu ulogu pri utvrđivanju veze između dvoje ljudi
    - Kontakt očima određuju i **sile pristupa** (želja za uspostavljanjem bliskog odnosa, afilijacijom...) i **sile izbegavanja** (npr. strah od razotkrivanja i sl.)
    - Pošto obe sile deluju odjednom, mora se uspostaviti **ravnoteža** koja će održavati nivo intimnosti između dve osobe.
    - Ova ravnoteža se održava preko niza neverbalnih ponašanja kao što su: kontakt očima, orijentacija tela, fizička blizina, izrazi lica (osmehivanje), teme razgovora, ton glasa...
    - Ako se ravnoteža naruši u jednom ili više neverbalnih modaliteta, kompenzovaće se u nekom drugom modalitetu.
-

- **Kako biste se osećali da se nađete u sledećim situacijama:**
  - Ušli ste u učionicu ili čitaonicu i spustili svoje stvari na jedno mesto da ga zauzmete. Vraćate se posle 5 minuta i vidite da je neko seo baš na to mesto.
  - Sedite na klupi na trgu. Iako na trgu ima drugih praznih klupa, nepoznata osoba seda baš na vašu klupu.
  - Sedite u velikoj čekaonici sa puno praznih stolica. Potpuni stranac ulazi u čekaonicu i seda na stolicu odmah pored vas.

Teritorijalno ponašanje

- subjektivni odnos prema prostoru koji zauzimamo i koristimo
- držanje i različiti postupci kojima jedna osoba drugoj stavlja do znanja da polaže pravo na određeni prostor

Teritorijalno ponašanje

- Altman razlikuje tri vrste teritorije na osnovu dva kriterijuma: **važnosti** prostora i **trajanja korišćenja**:
    1. Primarna (personalna)
    2. Sekundarna
    3. Javna
-

Teritorijalno ponašanje

- Altman razlikuje tri vrste teritorije na osnovu dva kriterijuma: **važnosti** prostora i **trajanja korišćenja**:

1. Primarna (personalna)

- prostor na koji osoba **polaže puno pravo**, jer na njoj redovno boravi i koristi je duže vremena (stan, spavaća soba, radni sto na poslu, mašina na kojoj neko svakodnevno radi na poslu)
- osoba **kontroliše pristup** u ovaj prostor tako što drugima dozvoljava ili ne dozvoljava da u njega uđu, a kad dozvoli pristup **zahteva određeno ponašanje**

2. Sekundarna

3. Javna

Teritorijalno ponašanje

- Altman razlikuje tri vrste teritorije na osnovu dva kriterijuma: **važnosti** prostora i **trajanja korišćenja** :
    1. **Primarna (personalna):**
    2. **Sekundarna**
      - prostor nad kojim **nemamo punu kontrolu**, ali u određeno vreme na njega **ima više pravo nego drugi** koji takođe koriste taj prostor (stalno mesto za stolom za ručavanje, naše uobičajeno mesto u učionici...)
    3. **Javna**
-

Teritorijalno ponašanje

- Altman razlikuje tri vrste teritorije na osnovu dva kriterijuma: **važnosti** prostora i **trajanja korišćenja** :
    1. **Primarna (personalna):**
    2. **Sekundarna**
    3. **Javna**
      - prostor koji pojedinac **samo privremeno koristi**, koji je pristupačan i svima drugima (npr. kafić u koji stalno idemo mesto za stolom u lokalu koje smo privremeno zauzeli ostavljanjem svojih stvari)
      - kontrola nad tim prostorom je teška i i ustvari ni **nemamo legitimnu kontrolu**, ali prostor doživljavamo kao nama blizak
-

Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija bazirana na znakovima i simbolima koji ne pripadaju nekom jeziku

1. Prozodijska komunikacija
  2. Paralingvistička komunikacija
  3. Kinezička komunikacija
  4. Proksemička komunikacija
  5. **Haptička komunikacija**
  6. Olfaktorna komunikacija
  7. Temporalna komunikacija
  8. Materijalna komunikacija
(komunikacija artefaktima)
-

Haptička komunikacija: Dodirivanje

- Da li je u sledećim situacijama dozvoljeno dodirivanje i kakvo (od strane koga)?
U kojim okolnostima je prihvatljivo?
    - Osobe sa različitom moći (jedna nadmoćna i druga sa malo moći)
    - Dva muškarca koji se slabo poznaju / dve žene koje se slabo poznaju
    - Nepoznata osoba plače na ulici, a vi joj prilazite
-

Dodirivanje

- Vrste dodira: dodir tela ili dodir rukama, rukovanje, ljubljenje, udaranje, odgurivanje, milovanje...
- Kulturološke razlike
  - kontaktne kulture – južna Evropa, Bliski Istok, Centralna Amerika
  - nekontaktne kulture – severna Evropa, SAD, Japan
- Kulture se razlikuju u **količini dodira** i **delovima tela** koje je prihvatljivo dodirivati u komunikaciji

Dodirivanje

- znak bliskosti i naklonosti
- više dodirivanja između bliskijih osoba
- određene vrste dodira su deo socijalne konvencije: npr. rukovanje i pozdravi
- neprimereno dodirivanje (npr. narodi iz kontaktnih kultura)
  - „nisam ga ni pipnuo!“ – govori o tome koliko dodir može biti neprimeren

Neverbalna komunikacija

Neverbalna komunikacija bazirana na znakovima i simbolima koji ne pripadaju nekom jeziku

- 1. Prozodijska komunikacija**
  - 2. Paralingvistička komunikacija**
  - 3. Kinezička komunikacija**
  - 4. Proksemička komunikacija**
  - 5. Haptička komunikacija**
  - 6. Olfaktorna komunikacija** – značenje koje imaju mirisi
  - 7. Temporalna komunikacija** – različit odnos prema vremenu
  - 8. Materijalna komunikacija (komunikacija artefaktima):**
    - Tetovaže, šminka, ordenje i druge oznake, nakit, posedovani predmeti
    - Dizajn prostora, brendiranje proizvoda
    - Odeća
-

Koje sve funkcije može imati odeća?

- Zaštitna – nema komunikacijsku funkciju
- Uticaj na druge (pokazivanje statusa, moći, dobrog ukusa, socijalne uloge; upravljanje impresijom...)
- Samopotvrđivanje (uticaj odeće na sliku koju imamo o sebi)
- Seksualno privlačenje
- Prikrivanje
- Izražavanje grupnog identiteta
- Ukrašavanje

Funkcije neverbalne komunikacije

- 1. Izražavanje emocija**
  - 2. Izražavanje uzajamnih odnosa i stavova**
    - Naklonost i emocije
    - Moć, status, dominacija
    - Prijemčivost (responsivnost) za komunikaciju sa drugom osobom
  - 3. Ispoljavanje sopstvenog identiteta i osobina**
  - 4. Dopuna, praćenje i podrška verbalnoj komunikaciji**
  - 5. Zamena za verbalnu komunikaciju**
  - 6. Izražavanje socijalnih konvencija i rituala**
-

"This concludes my lecture on non-verbal communication. Any comments or questions?"

Preporuke:

Preporuka za čitanje:

- “*Govorio je sa životinjama*” Konrad Lorenc
(Ponašanje i neverbalna komunikacija životinja)

Preporuka za gledanje

- Dokumentarac „All in the Best Possible Taste“ – 3 epizode (working class, middle class, upper class)
    - <https://www.youtube.com/watch?v=b5Ra13rcd0s&t=58s>
    - Na koji način stvarima koje posedujemo komuniciramo pripadnost socijalnim klasama?
-